

CONCELLO DE CASTROVERDE

SEPARATA N. 03

ÍNDICE

1.	ANTECEDENTES HISTÓRICOS	1
2.	DESCRICIÓN E XUSTIFICACIÓN DO TRAZADO.....	2
2.1.	DESCRICIÓN DA PROPOSTA	2
2.2.	XUSTIFICACIÓN DA PROPOSTA DO CAMIÑO	2
3.	ESTADO DE CONSERVACIÓN DO CAMIÑO E CALIDADE AMBIENTAL	3
4.	DESCRICIÓN E CRITERIOS DE PROTECCIÓN DO ÁMBITO DO TERRITORIO HISTÓRICO	4
5.	ELEMENTOS PATRIMONIAIS VINCULADOS AO CAMIÑO DE SANTIAGO	5
6.	ANEXO FOTOGRÁFICO	6
7.	ANEXO PLANOS	13

1. ANTECEDENTES HISTÓRICOS

Nas proximidades de Castroverde atópase Vilabade: *En o lugar de Vilabad, que es en Terra de Castroverde*¹.

En Vilabade existía unha ermida dedicada a Santa María que transforma D. Carlos de Castro, señor de Castroverde e Luaces, no eremitorio franciscano cando recupera o señorío tras a revolta “irmandiña” en 1469. D. Carlos estaba vinculado a esta familia relixiosa e en particular ao provincial da Provincia de Santiago. Díciase que era un voto que fixera o seu pai, D. Fernando, nos perigos da campaña granadina cando acompañaba ao monarca Xoán II. De feito, o papa Paulo II apróba e o sanciona en 1466 y 1468². Na lápida da súa fachada consta, porén, que foi fundado por D. Fernando de Castro no ano 1457, o que unido á data da sanción papal lévanos a pensar que D. Carlos limitárase exclusivamente a concluír o proxecto.

En 1307, coñecemos a existencia dun hospital na terra de Castroverde, concretamente en Santiago de Vilariño. O bispo e cabido de Lugo doan a un matrimonio de Castroverde “o noso orto chamado do Espital, que jaz na terraria de Castroverde, sub signo de Santiago de Villarinho..., et fer de testada no Camino Frances...”³. Un século despois, en 1409, o notario de Lugo Gómez Fernández vende unha “praza” de casa en Castroverde, “enna rua de Cruz, que limita de una parte con la rua do camiño frances y de la otra enna rúa que vay pera a iglesia de Santiago de Vilariño”⁴.

Nos seus inicios Castroverde foi lugar de reguengo ao que Afonso IX concede Foral en 1202: *...Ego rex Adefonsus Dei gratia Legionensis, una cum uxore mea regina domina Berengalia*, polos servizos recibidos dos poboadores *de loci nostri de castro viride, facimus cartam de bonis foris* ao concello deste lugar⁵. A principios do s. XIV, concretamente o 25 de xaneiro do 1418, D. Fadrique Enríquez de Castro, Conde de Trastámara, establece o *Señorío de Castro e Luaces*, coa súa xurisdición centrada no castelo de Luaces. En diante será morgadío do seu sobriño Alonso de Castro.

O camiño “francés” pasaba pola Ferrería de Castroverde: *praça que jas a Ferraria de Castroverde... a qual praça topa en a rua do camyno Frances*⁶. Pasaba tamén xunto ao castelo, probablemente anterior ao actual que data do s. XV. De feito nun documento do mosteiro de Penamayor do ano 1402 dóase unha casa en Castroverde *junto a çerca do castello... e fere de testa enno camino frances*⁷.

O rexeitamento da Igrexa de Lugo aos Castro, manifestada xa fronte ao primeiro Señor D. Alonso polos atropelos que cometera este contra os clérigos lucenses, perdurará durante moito tempo. Por isto dan por boa a intromisión do Conde de Monterrei, D. Sancho de Ulloa, con unha serie de condicións, entre elas, que devolva algúns bens que lle foran ocupados. O conde mantense en Castroverde, de feito en 1474 se menciona a “*casa fuerte de Castroverde*” que ten

D. Sancho de Ulloa, conde de Monterrei⁸. Sen embargo, os Reis Católicos apoiarán a Isabel de Castro casada con Pero Nuño, meiriño maior de Valladolid, e obrigan a D. Sancho de Ulloa a abandonar, en 1477, o señorío de Castroverde e Luaces. Anos despois continuaba o conde de Monterrei preiteando para incorporar Castroverde á súa casa. Nos primeiros anos do XVI, tras anular a Coroa as cláusulas testamentarias establecidas por D. Fernando de Castro en 1458, outorgábase licenza real en 1512, para vender o señorío de Castroverde e Luaces a un comprador fixo que xa existía: A Casa de Altamira⁹.

Saíndo de Castroverde atopámonos co lugar de Camiño (S. Miguel del Camino). O lugar pertencía ao coto de Gomeán, que era xurisdición da catedral de Lugo, que afora esta, en 1486, ao rexedor da cidade de Lugo¹⁰. A continuación a vía continuaba por Pipé, preto de Santa María de Moreira, como consta nun documento de Meira do ano 1534: *sito en la feligresia de Moreira, según se parte de la pena grande que esta junto e avajo del camino frances que va para la ciudad de Lugo sito en la feligresia de Moreira, según se parte de la peña grande que esta junto e avajo del camino frances que va para la ciudad de Lugo*¹¹; de aquí a Soutomerille que aparece na documentación medieval como *Souto Meyrille*¹². Aínda que o camiño tradicional seguía por S. Paio de Arcos, Paderne e Romeans, ata o s. XIV foi por Gondar onde houbo un hospital que quedou despois abandonado ao cambiar de itinerario o camiño, así consta nun cambio que no ano 1369 realizan o bispo de Lugo e a priora de Santa María a Nova de Lugo: *Item vos damus maiso espital de Gondar con suas rendas e dereituras e pertenenças, por quanto o dito camiño se mudou por outra parte, e o dito espital non reçebe os ditos proves nen se faz y aquello para que foy establecido*¹³.

¹ Portela Silva, Mª J., *Documentos da Catedral de Lugo*. S. XV, Santiago de Compostela 2005, Doc. nº 1375 (1488, septiembre, 8, Vilabade).

² J. García Oro y M. J. Portela Silva, “El señorío de Castroverde y Luaces (Lugo) en el Renacimiento”, *Lucensia* nº 26, Lugo 2003, Vol. XIII, 81-94.

³ AHN, Lugo, Carp. 1332 A/20. Tesis de Mª J. Portela, inédita doc. do s. XIV, nº 54 (1307, agosto, 12).

⁴ J. I. Fernández de Viana y Vieites, *Colección Diplomática del monasterio de Santa María de Ferreira de Pantón*, Lugo 1994, Doc. nº 110 (1409, octubre, 23, Lugo).

⁵ 76 Julio González, *Alfonso IX*, Doc. nº 163.

⁶ Cat. Lugo s. XV, Doc. nº 1022 (1428, diciembre, 27, Lugo).

⁷ AHN, Penamayor, 1230/6.

⁸ Catedral de Lugo, nº 1232 (1474, abril, 14, Valladolid).

⁹ García Oro y Portela Siva M. J., “El Señorío de Castroverde y Luaces...”, *Lucensia*, nº 23, Lugo 2003, pp. 81-94.

¹⁰ Doc. Catedral de Lugo s. XVI, nº 1359 (1486, febreiro, 12, Monforte).

¹¹ AHN, T. de Meira, 203 vº.

¹² Cat. De Lugo, nº1181 (1468, febrero, 11, Villabade).

¹³ AHN, Cód. 417 B, fol. 99 v - 1120v.

2. DESCRICIÓN E XUSTIFICACIÓN DO TRAZADO

2.1. DESCRICIÓN DA PROPOSTA

Trazado do Camiño: Alto da Vacariza (límite co concello de Baleira) – A Pallota (límite co concello de Lugo)

O Camiño de Ovedo, coñecido localmente no medievo como Camiño Francés, ao seu paso polo concello de Castroverde percorre as seguintes parroquias: Santa María da Frairía, San Pedro de Vilalle, Santa María de Vilabade, Santiago de Vilariño, San Miguel do Camiño, San Cibrao de Recesende, San Tomé de Souto de Torres, Santa María de Moreira e San Salvador de Soutomerille.

Tramo Alto da Vacariza – Castroverde por Vilalle

O Camiño entre a Vacariza e Castroverde inicia o seu percorrido xunto á estrada LU-530 e continúa durante uns seiscientos metros pola pista forestal que conduce a Vilabade, a continuación segue por unha senda que se mete no monte, que mais adiante se transforma nun camiño ben definido que atravesa un espeso bosque de piñeiros. A medida que o camiño se achega a Vilalle a vexetación vai cambiando dos pinos e os eucaliptos aos carballos e os bidueiros, e empezan a aparecer prados e agros. Tamén a configuración do Camiño vai cambiando a medida que este se achega ao núcleo, a caixa vai configurándose entre noiros e mais adiante entre muros.

Tras atravesar Vilalle o Camiño continúa entre as agras, confinado entre valados, deixando ao norte a igrexa de San Pedro, situada sobre nunha elevación xunto ao Castro de Vilalle.

O Camiño continúa por congostras, entre valos e noiros, en unha paisaxe en xeral cerrada de arborado autóctono no que puntualmente ábreanse vistas cara aos prados próximos.

Ó chegar a Castroverde o Camiño cruzase ca pista que ven de Vilabade, despois dun treito cruza a estrada LU-530 para continuar polo sur do núcleo e volver a atravesala no punto en que esta se cruza ca CP 1611, no límite oeste do núcleo urbano.

Trazado complementario: Tramo Alto da Vacariza – Castroverde por Vilabade

A variante desvíase cara ao norte no Alto da Vacariza para continuar pola ladeira da Serra da Vacariza, nunha paisaxe dominada polas plantacións de piñeiros (*pinus silvestris*). Despois dun percorrido de dous mil trescentos metros, o camiño pasa xunto á Capela do Carme, situada nun campo da festa plantado de bidueiros e carballos, nunha paisaxe de amplos agros. A ruta continúa por unha pista asfaltada ata Vilabade, atravesa o núcleo pasando xunto á imponente igrexa de Santa María de Vilabade e ao Pazo de Vilabade, e segue pola estrada CP-1206, para unirse co Camiño que ven de Vilalle en Tarrío, á entrada a Castroverde. Este tramo complementario posibilita a visita ao conxunto de Vilabade, declarado Ben de Interese Cultural.

Tramo Castroverde – A Pallota

Pasado Castroverde o camiño continúa por unha pista asfaltada que atravesa o núcleo de San Miguel, para continuar mais adiante por un camiño de terra que pasa xunto ao lugar chamado Casa de Bouzas, neste punto iníciase un tramo de excepcional valor paisaxístico. O camiño prosigue definido por pequenos valos que limitan amplos prados, cruzados por canles e regos, que seguen as ondulacións do terreo, e que se recortan contra un fondo de bosques cerrados de carballos e bidueiros. Tras cruzar o río Rescende por unha pontella de pedra, o Camiño continúa, entre valos e noiros, por unha espesa carballeira. Nas proximidades de A Peñalonga crúzase cunha pista asfaltada que comunica este núcleo coa LU-530, e continúa un treito pola pista para coller de novo un camiño de terra que tras cruzar unha densa carballeira e

prosegue por zonas de arborado mais variado chega á igrexa de San Tomé de Souto de Torres. O Camiño continúa bordeando os agros de Souto de Torres antes de atravesar o núcleo.

Entre Souto de Torres e O Mesón de Fraiás o Camiño percorre unha pasaxe irregular no que os prados alternan cas zonas de monte de arborado diverso.

De Mesón de Fraiás o Camiño diríxese a Nadela, primeiro por unha pista de terra e despois por unha asfaltada que continúa ata Vilar de Cas, nunha paisaxe chá na que o elemento dominante son os prados.

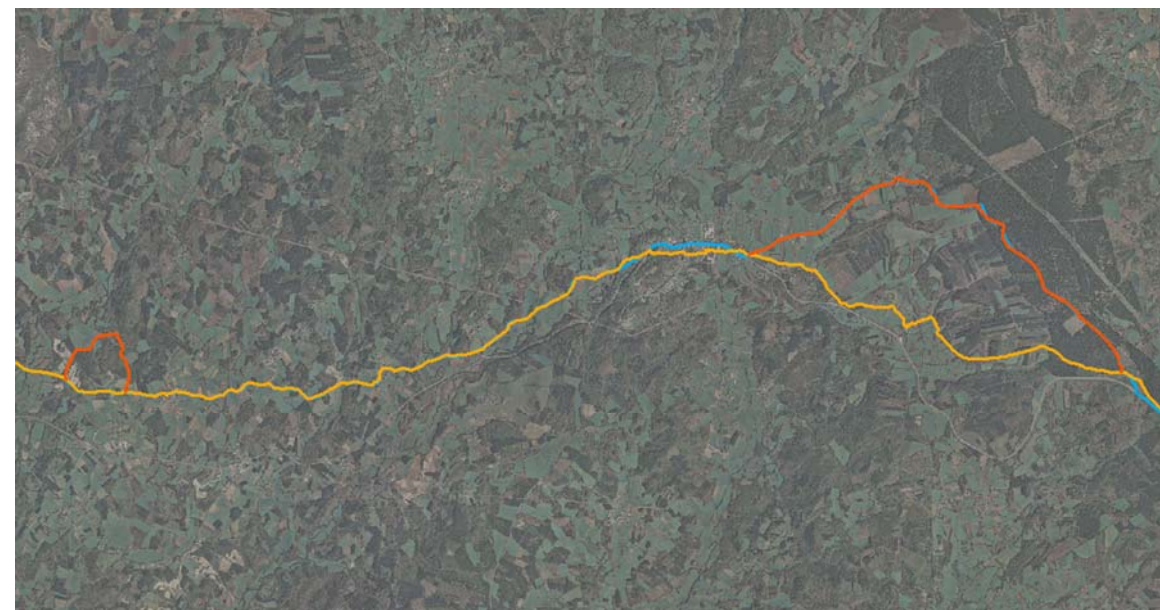
De Vilar de Cas a As Cambas o Camiño sigue por unha pista asfaltada que continúa entre prados.

Á saída das Cambas, o pequeno lugar situado ao oeste de Vilar de Cas, a ruta continúa por un camiño de terra entre agras e plantacións de piñeiros, mais adiante atravesa unha carballeira, para chegar a unha pista situada xunto a unha canteira que supón un importante impacto paisaxístico. O Camiño continúa pola pista asfaltada, atravesa o pequeno núcleo da Pallota, para cruzar, un pouco mais adiante, o río Romeán, xunto ao muíño da Pallota, no límite co termo municipal de Lugo.

Trazado complementario: variante de Soutomerille

Como trazado complementario propónse a variante que vai de As Cambas (Vilar de Cas) a A Pallota por Soutomerille, que pasa xunto a igrexa de San Salvador e as ruínas da Casa-torre, conxunto de notable interese patrimonial.

2.2. XUSTIFICACIÓN DA PROPOSTA DO CAMIÑO

Superposición do trazado do Camiño e dos trazados con vestixios históricos ao trazado posto a exposición pública pola Xunta de Galicia no ano 1997

Trazado do Camiño

Trazado complementario

Trazado Xunta de Galicia exposición pública 1997

Para a realización da proposta dos trazados tomáronse como base as delimitacións realizadas nos anos noventa pola Xunta de Galicia, levada a cabo por Oficina de Planeamento para a Dirección Xeral de Promoción do Camiño de Santiago no ano 1996 para a delimitación do

Camiño de Santiago Norte: Camiño de Oviedo; a traza que figura nas publicacións realizadas por Ricardo Polín sobre o Camiño Primitivo. Estas trazados foron contrastadas co estudo histórico realizado por M^a del Carmen Rodríguez González, a información cartográfica e fotográfica dispoñible (tanto histórica como actual), coas informacións achegadas polos veciños e polo traballo de prospección realizado sobre o terreo.

A continuación indícanse as diferenzas existentes entre o trazado proposto e as delimitacións realizadas con anterioridade.

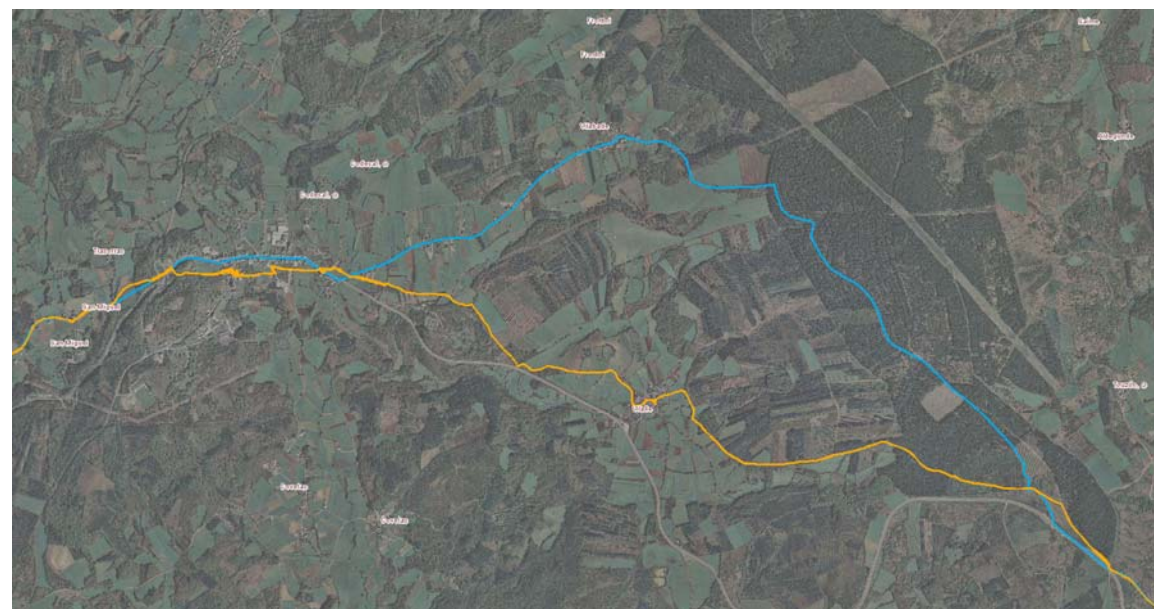
2.2.1. TRAMO ALTO DA VACARIZA - CASTROVERDE

Neste tramo propónse como trazado do Camiño a variante que vai polo sur, mais próximo á estrada LU-530, e que pasa polo núcleo de Vilalle, bordeando a continuación o Castro de Vilalle e a igrexa de San Pedro de Vilalle.

Fronte á variante de Vilabade, contemplada no trazado sacado a exposición pública pola Xunta no ano 1997, a opción do trazado por Vilalle resulta mais lóxica, tanto por supoñer un percorrido mais curto como pola súa relación coa topografía, e sobre todo por se un camiño que conserva un trazado mais construído, no que gran parte do seu percorrido atopase delimitado por valos ou noiros.

Dado que o primeiro treito do tramo que vai por Vilalle atopase na actualidade anegado de auga propónse como trazado complementario o que vai por Vilabade, que a pesar do seu menor interese ambiental, xa que gran parte do seu percorrido transcorre por unha pista forestal entre plantacións de piñeiros, ten a vantaxe de pasar xunto ao interesantísimo conxunto formado pola igrexa de Santa María, declarada BIC, e o pazo de Vilabade.

En Castroverde óptase polo trazado que vai pola rúa do Medico e pola rúa da Fonte, pasando xunto á igrexa de Santiago de Vilariño, fronte ao proposto no deslinde realizado no ano 1997, que atravesaba a vila pola estrada LU-530.

Variación do trazado do Camiño respecto ao trazado do ano 1997 entre o Alto da Vacariza e Castroverde

Trazado do Camiño ——— Trazado Xunta de Galicia exposición pública 1997 ———

3. ESTADO DE CONSERVACIÓN DO CAMIÑO E CALIDADE AMBIENTAL

A continuación realízase unha diagnose dos diferentes tramos do Camiño en función da súa calidade ambiental, o estado do seu pavimento, as dificultades existentes para o tránsito dos camiñantes e o estado da súa sinalización.

Tramo Alto da Vacariza – Castroverde por Vilalle

A calidade ambiental do tramo é moi boa. Entre o Alto da Vacariza e Vilalle a paisaxe do Camiño e pechada e está caracterizada polos bosques de piñeiros nunha primeira parte e o aumento da presenza de carballos e bidueiros ao achegarse a Vilalle. Entre Vilalle e Castroverde domina o arborado autóctono con vistas puntuais nas zonas dedicadas a prados. O núcleo de Vilalle presenta una boa calidade ambiental.

O pavimento do tramo e de terra compactada, en amplas zonas empradizado. Ao inicio do tramo no Alto da Vacariza o Camiño atopase totalmente anegado de auga nun treito duns oitenta metros facendo imposible o paso dos peregrinos. No resto do trazado o firme atopase en bo estado.

Como se ven de indicar no parágrafo anterior a primeira parte do tramo é impracticable e todo o tramo atópase na actualidade en desuso.

O tramo carece totalmente de sinalización.

Trazado complementario: Tramo Alto da Vacariza – Castroverde por Vilabade

A calidade ambiental do tramo é boa. Entre o Alto da Vacariza e as proximidades da Capela do Carme o trazado percorre zonas repoboadas con piñeiros vermellos. A partir de este punto aparecen visuais mais amplas dunha paisaxe na que dominan os grandes prados. Cabe sinalar o excepcional valor patrimonial e ambiental do núcleo de Vilabade e as vistas da fortaleza de Castroverde que se teñen dende o Camiño nas proximidades da vila.

O pavimento de todo o tramo é de asfalto e atópase en bo estado de conservación.

O tramo non presenta dificultades para o peregrino. A pesar de que na súa primeira parte percorre unha pista forestal e na segunda a estrada CP-1206 o escaso tráfico non supón un serio perigo para os camiñantes.

O tramo atopase ben sinalizado. Ademais dos marcos habituais hai paneis explicativos con mapas da zona.

Tramo Castroverde – A Pallota

A calidade ambiental do tramo é moi boa. A paisaxe alterna zonas abertas de amplos prados con treitos cubertos polo arborado autóctono e os pasos polos núcleos existentes ao longo do tramo. Cabe destacar pola súa excepcional calidade ambiental a parte do trazado comprendida entre San Miguel do Camiño e Souto de Torres.

Como importante impacto ambiental hai que sinalar a existencia dunha canteira de grava á beira do Camiño nas proximidades da Pallota

O pavimento do tramo alterna zonas de terra compactada e de asfalto, estas en xeral no entorno dos núcleos. O estado de conservación do firme é bo.

O tramo non presenta dificultades para o tránsito dos peregrinos.

O tramo atopase ben sinalizado.

Trazado complementario: variante de Soutomerille

A calidade ambiental do tramo é moi boa. A variante percorre unha zona poboada por densas carballeiras de excepcional interese.

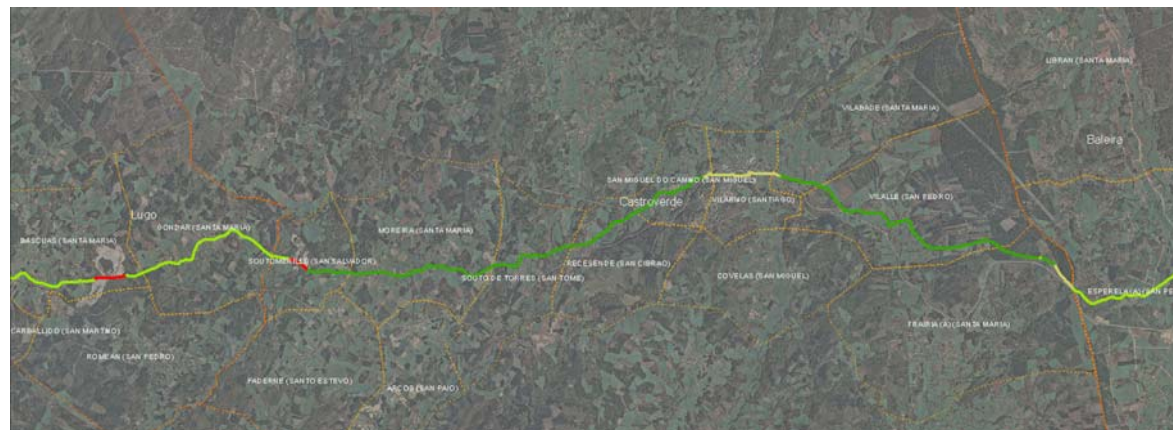
O pavimento de todo o tramo e de terra compactada e o seu estado de conservación é bo.

O tramo non presenta dificultades para o transito dos peregrinos.

O tramo carece da sinalización colocada pola S.A. de Xestión do Plan Xacobeo no resto dos tramos do Camiño.

Plano de calidade ambiental do Camiño

No seguinte plano representase mediante un código de cores a avaliación da calidade ambiental de cada un dos tramos do Camiño. Os factores que se tiveron en conta para a realización de dita avaliación foron: a calidade da paisaxe inmediato ao Camiño; a percepción que dende el se ten da paisaxe afastada e o seu nivel de calidade; o arborado e a vexetación vinculada ao Camiño; a calidade das edificacións do seu entorno; o grado de conservación da configuración tradicional da traza e por último a existencia de elementos ou circunstancias que poidan supoñer un impacto sobre o Camiño ou a súa contorna.

Valoración da calidade ambiental do Camiño Primitivo ou de Ovedo no Concello de Castroverde

- Moi Boa
- Boa
- Media
- Mala
- Moi mala

4. DESCRICIÓN E CRITERIOS DE PROTECCIÓN DO ÁMBITO DO TERRITORIO HISTÓRICO

Os criterios para a delimitación do ámbito do territorio histórico do Camiño de Ovedo baséanse na necesidade de protexer os elementos vinculados ao Camiño no seu entorno mais próximo. Os valos e taludes que definen os seus límites; a vexetación mais próxima: aliñacións de árbores, bosques autóctonos; os sistemas de cultivos: agras, prados, cos elementos a eles asociados: socalcos, valos, noiros; as construcións tradicionais: vivendas, hórreos, paleiras e construcións adxectivas en xeral, capelas, igrexas, muíños, etc.; os espazos públicos vinculados ao Camiño: espazos comunitarios dos núcleos, campos da festa, carballeiras, atrios das igrexas e, en xeral, calquera outro elemento de valor vinculado á traza do Camiño. Por outra banda esta delimitación ten por obxecto a protección da paisaxe inmediato ao Camiño e das vistas sobre a paisaxe mais afastado.

Para a realización da delimitación pártese dunha banda a cada lado do camiño duns cen metros que se adapta en función dos elementos a protexer. En xeral esta delimitación é mais ampla no lado no que hai vistas que no lado no que non as ten. A delimitación engloba as áreas de protección dos elementos patrimoniais próximos ao Camiño e as delimitacións dos núcleos de poboación polos que pasa o Camiño ou que se atopan na súa contorna inmediata.

O perímetro do ámbito de protección sempre segue as liñas reflectidas nos planos do catastro: límites das parcelas, límites de estradas ou camiños, cursos fluviais, etc. Cando as características do parcelario non fan posible este tipo de delimitación utilízanse liñas que unen elementos identificables sobre o terreo, por exemplo a liña trazada entre dúas esquinas dos peches de fincas.

No concello de Castroverde o ámbito do territorio histórico inclúe zonas das parroquias polas que pasa o Camiño: Santa María da Frairía, San Pedro de Vilalle, Santa María de Vilabade, Santiago de Vilariño, Santa Baia de Bolaño, San Miguel do Camiño, San Cibrao de Recesende, San Tomé de Souto de Torres, Santa María de Moreira e San Salvador de Soutomerille.

A continuación descríbense os principais elementos que condicionan a delimitación do ámbito do territorio histórico nos distintos tramos.

Tramo Alto da Vacariza – Castroverde por Vilalle

Neste tramo a delimitación do territorio histórico abarca amplas zonas de bosque e das agras situadas da contorna do núcleo de Vilalle, así mesmo incorpórase a totalidade do ámbito do núcleo con obxecto de preservar a súa calidade ambiental e os interesantes exemplos de arquitectura popular existentes nel. Así mesmo incorporárase á delimitación do territorio histórico o ámbito de protección do Castro de Vilalle, sobre o que se sitúa a igrexa de San Pedro.

Tramo Alto da Vacariza – Castroverde por Vilabade

A primeira parte deste tramo, ata pouco antes de chegar á Capela do Carme, transcorre por unha paisaxe forestal na que a delimitación ten por obxecto a preservación das vistas próximas dende o camiño.

Protexese tamén a paisaxe da contorna da Capela do Carme así como o campo da festa a ela vinculado.

O ámbito do territorio histórico incorpora a totalidade da delimitación do núcleo de Vilabade no que se sitúa a igrexa de Santa María, declarada ben de interese cultural, e o Pazo de Vilabade, así como interesantes exemplos de arquitectura popular.

No treito entre Vilabade e Castroverde considerase de especial importancia a protección das vistas que dende o Camiño se teñen da Fortaleza de Castroverde.

Tramo Castroverde – A Pallota

En Castroverde ampliase a delimitación do territorio histórico cara ao norte para incorporar a área de protección do Castro, no que se inclúe a Fortaleza, a Casa do Pandelo e a Casa dos Bouzas, así como a paisaxe da contorna. Na zona sur do núcleo urbano inclúese no ámbito de protección a Igrexa de Santiago, ademais de diversas casas de interese histórico ou ambiental.

Entre Castroverde e o límite co concello de Lugo incorpóranse ao ámbito do territorio histórico a delimitación dos núcleos vinculados ao Camiño: Trasorras, San Miguel do Camiño, A Penalonga, Souto de Torres, O Mesón de Fraiás, Moreira, Nadela, Vilar de Cas, Soutomerille e A Pallota.

Os elementos patrimoniais incluídos á delimitación neste tramo son os seguintes: a Igrexa de San Miguel do Camiño, a Igrexa de San Tomé en Souto de Torres, o conxunto de Igrexa e Casa Reitoral de Santa María de Moreira, e a igrexa de San Salvador e a Casa-Torre de Soutomerille. Así mesmo inclúense dentro do ámbito os conxuntos de edificacións tradicionais da Penalonga, Souto de Torres, Moreira e Nadela.

Respecto aos xacementos arqueolóxicos existentes neste tramo do Camiño, inclúese dentro do ámbito do territorio histórico a delimitación do Castro de Soutomerille.

5. ELEMENTOS PATRIMONIAIS VINCULADOS AO CAMIÑO DE SANTIAGO					
Elementos patrimoniais dentro do ámbito do territorio histórico					
Denomina	Lugar	Parroquia	Tipoloxía	UTM x	UTM y
Castro de Vilalle	Vilalle	VILALLE (SAN PEDRO)	asentamento	638513	4765202
Igrexa de Vilalle	Vilalle	VILALLE (SAN PEDRO)	relixiosa	638551	4765185
Cova das Ventureiras	Vilariño	VILARIÑO (SANTIAGO)	asentamento	636415	4766367
O Castro	Vilariño	VILARIÑO (SANTIAGO)	asentamento	636414	4766073
Torre da Fortaleza	Vilariño	VILARIÑO (SANTIAGO)	asentamento	636458	4765978
Casanova	Castroverde	VILARIÑO (SANTIAGO)	casa tradicional	636187	4765662
Escudo en Castroverde	Castroverde	VILARIÑO (SANTIAGO)	outros	636452	4765617
Igrexa de Santiago	Castroverde	VILARIÑO (SANTIAGO)	relixiosa	636424	4765659
Casa dos Bouzas	Castroverde	VILARIÑO (SANTIAGO)	civil	636459	4765842
Casa de Pandelo	Castroverde	VILARIÑO (SANTIAGO)	civil	636446	4765945
Fonte do Traballo	Castroverde	VILARIÑO (SANTIAGO)	fonte	636894	4765682
Igrexa de San Miguel do Camiño Conxunto de construcións tradicionais	San Miguel do Camiño	SAN MIGUEL DO CAMIÑO	relixiosa	635403	4765484
	A Penalonga	RECESENDE (SAN CIBRAO)	casa tradicional	634317	4764931
Casa con torre en Souto de Torres	Souto de Torres	SOUTO DE TORRES (SAN TOME)	casa tradicional	633365	4764479
Fonte en souto de Torres	Souto de Torres	SOUTO DE TORRES (SAN TOME)	fonte	633381	4764460
Fonte de Abaixo	Souto de Torres	SOUTO DE TORRES (SAN TOME)	fonte	633314	4764350
Igrexa de San Tomé	Souto de Torres	SOUTO DE TORRES (SAN TOME)	relixiosa	633518	4764452
Agra da Torre	Souto de Torres	SOUTO DE TORRES (SAN TOME)	indeterminado	633467	4764730
Igrexa de Santa María de Moreira	Moreira	MOREIRA (SANTA MARIA)	relixiosa	632282	4764555
Cruceiro no adro da Igrexa de Moreira	Moreira	MOREIRA (SANTA MARIA)	cruceiro	632258	4764574
Casa reitoral en Moreira	Moreira	MOREIRA (SANTA MARIA)	relixiosa	632273	4764540
Cruz de Camiño en Moreira	Moreira	MOREIRA (SANTA MARIA)	cruceiro	632271	4764517
Convento de Sta. María	Moreira	MOREIRA (SANTA MARIA)	lugar cultual	632267	4764529
Conxunto de vivenda e outras edificacións	Moreira	MOREIRA (SANTA MARIA)	casa tradicional	632236	4764571
Cruz no Camiño en Nadela	Nadela	MOREIRA (SANTA MARIA)	cruceiro	631548	4764180
Conxunto de vivendas en Nadela	Nadela	MOREIRA (SANTA MARIA)	casa tradicional	631886	4764257
Cruceiro en Nadela	Nadela	MOREIRA (SANTA MARIA)	cruceiro	631865	4764232
Fonte en Nadela	Nadela	MOREIRA (SANTA MARIA)	fonte	631952	4764292
Fonte en Vilar de Cas	Vilar de Cas	MOREIRA (SANTA MARIA)	fonte	631193	4764221
Casa en Soutomerille	Soutomerille	SOUTOMERILLE (SAN SALVADOR)	civil	630498	4764776
Igrexa de San Salvador	Soutomerille	SOUTOMERILLE (SAN SALVADOR)	relixiosa	630499	4764800
Casa-Torre de Soutomerille	Soutomerille	SOUTOMERILLE (SAN SALVADOR)	asentamento	630680	4764750
O Castro	A Pallota	MOREIRA (SANTA MARIA)	asentamento	630324	4764379
Muíño en A Pallota	A Pallota	MOREIRA (SANTA MARIA)	muíño	629751	4764463
Casa 2 en Vilabade	Vilabade	VILABADE (SANTA MARIA)	casa tradicional	638435	4766352
Casa 1 en Vilabade	Vilabade	VILABADE (SANTA MARIA)	casa tradicional	638434	4766368
Hórreo 1 en Vilabade	Vilabade	VILABADE (SANTA MARIA)	hórreo	638567	4766432
Fonte de Vilabade	Vilabade	VILABADE (SANTA MARIA)	fonte	638626	4766410
Capela do Carmen	Vilabade	VILABADE (SANTA MARIA)	relixiosa	639348	4766100
Fonte do Romeiro	Vilabade	VILABADE (SANTA MARIA)	fonte	639360	4766116
Igrexa de Vilabade	Vilabade	VILABADE (SANTA MARIA)	relixiosa	638597	4766389
Pazo de Vilabade	Vilabade	VILABADE (SANTA MARIA)	civil	638565	4766364

6. ANEXO FOTOGRÁFICO

CPCA234001.jpg

CPCA234002.jpg

CPCA234003.jpg

CPCA235001.jpg

CPCA235002.jpg

CPCA235003.jpg

CPCA235004.jpg

CPCA235005.jpg

CPCA235006.jpg

CPCA301001.jpg

CPCA301002.jpg

CPCA301003.jpg

CPCA301004.jpg

CPCA302001.jpg

CPCA302002.jpg

CPCA303001.jpg

CPCA303002.jpg

CPCA303003.jpg

CPCA304001.jpg

CPCA304002.jpg

CPCA304003.jpg

CPCA304004.jpg

CPCA304005.jpg

CPCA304006.jpg

CPCA304007.jpg

CPCA304008.jpg

CPCA304009.jpg

CPCA304010.jpg

CPCA304011.jpg

CPCA304012.jpg

CPCA304013.jpg

CPCA305001.jpg

CPCA305002.jpg

CPCA305003.jpg

CPCA305004.jpg

CPCA305005.jpg

CPCA305006.jpg

CPCA305007.jpg

CPCA305008.jpg

CPCA305009.jpg

CPCA306001.jpg

CPCA306002.jpg

CPCA307001.jpg

CPCA307002.jpg

CPCA307003.jpg

CPCA307004.jpg

CPCA307005.jpg

CPCA307006.jpg

CPCA307007.jpg

CPCA307008.jpg

CPCA307009.jpg

CPCA307010.jpg

CPCA307011.jpg

CPCA307012.jpg

CPCA307013.jpg

CPCA307014.jpg

CPCA308001.jpg

CPCA308002.jpg

CPCA308003.jpg

CPCA309001.jpg

CPCA309002.jpg

CPCA309003.jpg

CPCA309004.jpg

CPCA310001.jpg

CPCA310002.jpg

CPCA311001.jpg

CPCA311002.jpg

CPCA312001.jpg

CPCA312002.jpg

CPCA312003.jpg

CPCA313001.jpg

CPCA313002.jpg

CPCA314001.jpg

CPCA314002.jpg

CPCA314003.jpg

CPCA314004.jpg

CPCA314005.jpg

CPCA314006.jpg

CPCA315001.jpg

CPCA315002.jpg

CPCA315003.jpg

CPCA315004.jpg

CPCA316001.jpg

CPCA316002.jpg

CPCA316003.jpg

CPCA317001.jpg

CPCA317002.jpg

CPCA318001.jpg

CPCA319001.jpg

CPCA320001.jpg

CPCA320002.jpg

CPCA321001.jpg

CPCA321002.jpg

CPCA321003.jpg

CPCA322001.jpg

CPCA322002.jpg

CPCA323001.jpg

CPCA323002.jpg

CPCA323003.jpg

CPCA323004.jpg

CPCA323005.jpg

CPCA323006.jpg

CPCA323007.jpg

CPCA323008.jpg

CPCA324001.jpg

CPCA324002.jpg

CPCA324003.jpg

CPCA324004.jpg

CPCA324005.jpg

CPCA325001.jpg

CPCA326001.jpg

CPCA326002.jpg

CPCA326003.jpg

CPCA327001.jpg

CPCA327002.jpg

CPCA327003.jpg

CPCA327004.jpg

CPCA328001.jpg

CPCA328002.jpg

CPCA328003.jpg

CPCA329001.jpg

CPCA330001.jpg

CPCA330002.jpg

CPCA330003.jpg

CPCA330004.jpg

CPCA331001.jpg

CPCA331002.jpg

CPCA331003.jpg

CPCA332001.jpg

CPCA332002.jpg

CPCA332003.jpg

CPCA332004.jpg

CPCA333001.jpg

CPCA333002.jpg

CPCA333003.jpg

CPCA333004.jpg

CPCA334001.jpg

CPCA334002.jpg

CPCA335001.jpg

CPCA335002.jpg

CPCA335003.jpg

CPCA335004.jpg

CPCA336001.jpg

CPCA336002.jpg

CPCA337001.jpg

CPCA337002.jpg

CPCA337003.jpg

CPCA337004.jpg

CPCA338001.jpg

CPCA338002.jpg

CPCA338003.jpg

CPCA338004.jpg

CPCA339001.jpg

CPCA339002.jpg

CPCA339003.jpg

CPCA340001.jpg

CPCA341001.jpg

CPCA341002.jpg

CPCA341003.jpg

CPCA341004.jpg

CPCA341005.jpg

CPCA342001.JPG

CPCA342002.JPG

CPCA342003.JPG

CPCA342004.JPG

CPCA342005.JPG

CPCA342006.JPG

CPCA342007.JPG

CPCA342008.JPG

CPCA343001.JPG

CPCA343002.JPG

CPCA343003.JPG

CPCA343004.JPG

CPCA346001.JPG

CPCA346002.JPG

CPCA346003.JPG

CPCA346004.JPG

CPCA346005.JPG

CPCA346006.JPG

CPCA346007.JPG

CPCA346008.JPG

CPCA346009.JPG

CPCA347001.JPG

CPCA347002.JPG

CPCA347003.JPG

CPCA347004.JPG

CPCA347005.JPG

CPCA347006.JPG

CPCA347007.JPG

CPCA347008.JPG

CPCA347009.JPG

CPCA347010.JPG

CPCA347011.JPG

CPCA348001.JPG

CPCA348002.JPG

CPCA349001.JPG

CPCA349002.JPG

CPCA350001.JPG

CPCA350002.JPG

CPCA350003.JPG

CPCA341001_v.jpg

CPCA341002_v.jpg

CPCA341003_v.jpg

CPCA341004_v.jpg

CPCA341005_v.jpg

CPCA341006_v.jpg

CPCA341007_v.jpg

CPCA341008_v.jpg

CPCA341009_v.jpg

CPCA341010_v.jpg

CPCA341011_v.jpg

CPCA341012_v.jpg

CPCA341013_v.jpg

CPCA341014_v.jpg

CPCA341015_v.jpg

CPCA341016_v.jpg

7. ANEXO PLANOS